

DOOR JOHAN DE KONING | JOHANDEKONING@TIJDSCHRIFTMARKANT.NL | FOTO'S ALEID DENIER VAN DER GON

'Eis professioneel gedrag van iedereen'

'IK BEN EEN ECHTE *CIVIL SOCIETY*-MAN', ZEGT LUCAS MEIJS, 'MAAR IN DE GEHANDICAPTENZORG KUN JE NIET ALLES OVERDRAGEN AAN DE *CIVIL SOCIETY*.' DE ROL VAN GEMEENTEN IS VOLGENS HEM BEPERKT EN AAN ZIJN KEUKENTAFEL IS VOOR AMBTENAREN GEEN PLAATS.

Lucas Meijs, hoogleraar vrijwilligerswerk (officieel: *Strategic Philantropy*) aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, legt uit: 'De zorg wordt betaald vanuit directe en indirecte solidariteit. Indirecte solidariteit loopt via collectieve middelen die door de overheid worden geïnd. Directe solidariteit betekent dat mensen zelf zorgen voor anderen die zij zelf uitkiezen. De hoeveelheid zorg die we met zijn allen verdelen, via directe en indirecte solidariteit, zal niet groter worden. Het niveau van vrijwilligerswerk ligt in Nederland waanzinnig hoog. Alle verwijten dat we te weinig voor elkaar doen slaan nergens op. Maar een aantal politici denkt dat de vraag aan zorg explodeert als je middelen beschikbaar stelt vanuit indirecte solidariteit.'

En daarom wordt het recht op zorg beperkt?

'Dat willen we blijkbaar. Want ook wat politici doen, wordt door de samenleving bepaald, door de helft plus één. Het is opvallend dat de discussie over het recht op zorg steeds minder wordt gevoerd in termen van solidariteit. De *framing* is totaal veranderd. Het gaat niet meer over mensen die pech hebben en voor wie we moeten zorgen, maar over mensen die hun omstandigheden aan zichzelf te danken hebben en die misbruik maken van voorzieningen. Het persoongebonden budget was bijvoorbeeld een waanzinnig mooi instrument om solidariteit vorm te geven. Mensen die recht hadden op zorg kregen zelf zeggenschap. Nu is de toon: als je mensen recht geeft op geld, dan gaan ze er misbruik van maken. Het enige wat in de krant staat is misbruik. Ik vind dat heel vreemd.'

Wat kunnen we er aan doen?

'Veel grote maatschappelijke organisaties zijn heel slecht geworden in het binnenhalen van vrijwilligers. Als ik met zorgorganisaties praat, dan zeggen ze: vrijwilligers, dat is lastig. Maar als je burgers niet binnen laat als vrijwilligers, krijgen ze natuurlijk het gevoel dat er iets niet pluis is. Je moet beseffen dat indirecte solidariteit heel efficiënt is, zo efficiënt als de blauwe envelop waarmee je geld ophaalt. Maar de vraag is of zij ook zo legitiem is. De legitimiteit van directe solidariteit is honderd procent. Vrijwilligers van de Zonnebloem stappen in rotweer op de fiets om naar iemand toe te gaan. Die vragen zich niet af of wat zij doen wel goed terecht komt. Als je nou veel van dit soort mensen verbindt aan het dossier van je organisatie, dan bouw je legitimiteit op. Veel maatschappelijke organisaties zijn vergeten om hun legitimiteit te onderhouden onder gewone burgers.'

Het zou dus goed zijn als er een goede samenwerking ontstaat tussen professionals en vrijwilligers?

'Ik weet niet of dit interview de kant op gaat die u wilt hoor, maar ik verbaas me erover wat ze in de gemiddelde zorginstelling allemaal een professional noemen. Namelijk: iedereen die ze betalen. Fascinerend! Daarmee halen ze de status van professionals gigantisch naar beneden. Als ik in een zorginstelling vraag hoeveel professionals er werken, dan noemen ze alle beroepskrachten op, ook de dame die op de receptie achter de telefoon zit. Wat zegt dat woord "professional" dan nog? Ooit zijn we begonnen om beroepskrachten die niet tot de klassieke

INTERVIEW
LUCAS
MEIJS

ROTTERDAM SCHOOL OF MANAGEMENT

professies behoren paraprofessionals te noemen: de alfahulp en dergelijke. Daarna hebben we dat "para" geschrapt. Dit leidt tot gevolgen die soms zeer komisch zijn. Ik ken een instelling voor ouderenzorg waar mensen werden geweigerd als vrijwilliger omdat ze onvoldoende sociale vaardigheden hadden. Daarna kwamen ze via het uitzendbureau als schoonmaker binnen en werden toen professional genoemd. Ze gingen zich ook gedragen alsof ze beter waren dan vrijwilligers!

De overheid wil de betrokkenheid van de *civil society*, of van sociale netwerken, vergroten. Is dat wel een zaak van de overheid?

'Er zit een scherp randje aan. Als mensen meer vrijwillige bijdragen moeten leveren, willen ze er wel zelf over beschikken. Het heeft echt geen zin als een wethouder tegen een vrijwilliger van de Zonnebloem zegt: u moet voortaan die meneer bezoeken, want die is zieliger dan degene die u nu bezoekt. Nou kan het gebeuren dat een groepje burgers een club opricht die vindt dat je gehandicapten moet verzorgen op een manier waarop ze volgens anderen fundamentele mensenrechten schenden.'

Bijvoorbeeld als ze een ouderinitiatief oprichten en zeggen: de deur gaat op slot?

'Ja. De mate waarop je zelfbeschikking vanuit de *civil society* kunt toelaten, verschilt per dossier. Als het om een vereniging van kickboksers gaat, kun je wat mij betreft heel ver gaan. Maar als het gaat om kwetsbare burgers kun je niet alles overdragen aan de *civil society*. Neem het eten van *raw food*. Als mensen een vereniging van *raw food*-eters willen oprichten, dan is mijn antwoord: uitstekend, voor alle achttienplussers. Maar voor een twaalfjarige? Zo ver gaat die zelfbeschikking in de *civil society* niet. Het is leuk als er een vereniging wordt opgericht van mensen die hun deur op slot willen doen, maar dat ga je niet beslissen voor mensen met een verstandelijke beperking. Wat dat betreft wordt het een spannende tijd. Ik ben een echte *civil society*-man, maar in de gehandicaptenzorg kun je niet alles overdragen aan de *civil society*.'

Het Rijk wil taken overdragen aan gemeenten. Betekent dat eigenlijk wel dat de rol van de samenleving zelf belangrijker wordt?

'Ik denk dat we op dit moment een tussenstap maken. Van landelijk naar gemeenten, naar gemeenschappen. Er gaan meer verschillen ontstaan tussen die gemeenschappen. Stel dat er straks huizen zijn voor gehandicapten waar het eten bijna een ster verdient, omdat men het daar belangrijk vindt dat je ook als je gehandicapt bent, goed kunt eten. En dan zijn er ook huizen waar kraak nog smaak aan het eten zit, maar je blijft er wel van in leven. Ik kan me voorstellen dat we dat met elkaar geen pro-

LUCAS MEIJS

Geboren in 1963 in Haarlem

- 1990-1991 bedrijfskunde aan de Erasmus Universiteit Rotterdam
- 1991 - 1997 Rotterdam School of Management proefschrift: *Management van vrijwilligersorganisaties*
- 1997 - heden Meijs consultancy
- 2003 - heden hoogleraar Volunteering, Civil Society and Business aan de Rotterdam School of Management, Erasmus Universiteit, vanaf 2007 omgedoopt in hoogleraar Strategic Philanthropy

nevenactiviteiten: lid van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling; lid raad van toezicht Stras, activiteiten voor verstandelijk gehandicapten in Rotterdam; lid van het bestuur van ING for something better en de NUON Foundation; lid raad van toezicht Resto van Harte, community restaurants; lid raad van toezicht KRO.

bleem vinden. Interessanter wordt het als het gaat om iets wat we allemaal belangrijk vinden. Maar dan zie ik voor de gemeenten helemaal geen rol weggelegd. Je kunt je moeilijk voorstellen dat de ene gemeente wel vrijheidsbeperking toestaat en de andere niet.'

Wat vindt u van 'keukentafelgesprekken' - de gesprekken tussen gemeenten en burger over hun ondersteuning?

'Een keukentafelgesprek waarin mensen bespreken wat een buurman aan ondersteuning nodig heeft, of wat er in een sportvereniging moet gebeuren vind ik geweldig. Maar ik begrijp niet wat een ambtenaar aan mijn keukentafel te zoeken heeft. Dat vind ik bijna Oost-Europees. Ik heb toch het recht een gemeenteburgemeester uit mijn huis te houden? Of komt dan de politie om te zeggen dat ik die ambtenaar moet binnenlaten? Aan de keukentafel praat ik met andere burgers. Ambtenaren zijn geen burgers, die hebben een deel van hun burgerrechten ingeleverd. Ze mogen niet tegen het beleid van de minister zijn, een burger wel.'

Zorgaanbieders krijgen straks minder geld vanuit de Wet Langdurige Zorg, de opvolger van de AWBZ. Een ander deel van de geldstroom loopt via die keukentafelgesprekken. Wat moeten ze doen?

'Het geld ergens anders vandaan halen. Zorgaanbieders moeten hun verantwoordelijkheid nemen. Als ergens een bewoner door een ongeluk overlijdt, zeggen zorgaanbieders altijd onmiddellijk: ik heb me aan de regels gehouden. Terwijl het zelfstandige clubs zijn! Als je je verschuilt achter regels van de wethouder of de staatssecretaris, ben je toch geen professional? Als instelling heb je de plicht om zo goed mogelijk voor je cliënten te zorgen. Daarbij moet je je niet laten beperken door wat een enkele financier je geeft. Er zijn gelukkig goede uitzonderingen, maar zorgorganisaties zijn zichzelf steeds meer gaan zien als uitvoerders van overheidsbeleid. Als het fout gaat, geven ze de overheid de schuld. En ondertussen strijken de bestuurders wel een flink salaris op, omdat ze zogenaamd een zelfstandige club runnen!'

Waar moeten ze de middelen dan vandaan halen? Binnen het vrijwilligerswerk is de zorg niet erg populair.

'Dat kan ik me voorstellen. Je zult toch maar iedere dag te horen krijgen dat je geen professional bent! Terwijl iedereen die langs loopt, bijvoorbeeld om koffie te serveren, wel professional is. Ik was een keer bij een instelling waar alle medewerkers een keurig naamkaartje droegen, met onder hun naam ook hun functie. Terwijl de vrijwilligers een kaartje hadden waarop alleen heel groot stond: VRIJWILLIGER. Het was een beetje ingewikkeld om voor hen naamkaartjes te maken! Ik zou zijn weg gegaan. Als ze je niet eens als mens willen zien! Je zou de organisaties de kost moeten geven die nieuwsbrieven maken, maar die niet aan de vrijwilligers sturen, omdat dat te kostbaar is. Vrijwilligers worden beschouwd als een soort aanhangsel.'

'Stop ermee iedere beroepskracht professional te noemen en iedere vrijwilliger niet'

Geef u eens wat tips.

'Zorgorganisaties moeten stoppen met het werven van vrijwilligers. Zoek voortaan chauffeurs of bezoekers of iets anders. Stop ermee iedere beroepskracht professional te noemen en iedere vrijwilliger niet. Ik zou van iedereen professioneel gedrag eisen, ook van vrijwilligers. Dat betekent dat ze hun werk goed doen. Je moet je wel realiseren dat de vrijwilliger de baas is over het contract. Zodra een vrijwilliger zegt: ik begin pas om kwart over negen, dan moet je dat accepteren. Als je zegt: we beginnen hier om negen uur, dan zegt hij: dat is goed, maar dan komt hij pas om kwart over negen. Hij denkt: ik ga toch eerst mijn kinderen wegbrengen. Maar de vrijwilliger moet zich wel houden aan het contract. Als hij om half tien komt binnenlopen, zeg je: hé, dat hadden we niet afgesproken!

Belangrijk is ook dat een vrijwilliger direct aan de slag kan als hij binnenkomt. We vinden het erg als een beroepskracht niks te doen heeft, want dat kost geld. Maar als een vrijwilliger niks te doen heeft, is dat eigenlijk veel erger. Zeg niet: ga maar even een kopje koffie drinken, dan gaan we zo eens nadenken over wat je kunt doen. De beroepskracht krijgt geld en kan zijn hypotheek ermee betalen. Een vrijwilliger die niets te doen heeft, voelt zich uitgebuit. Met vrijwilligers moet je juist efficiënt omgaan.

Als een vrijwilliger een aanbod doet, moet je je echt afvragen hoe je er gebruik van kan maken. Zeg niet: nee, dat past hier niet. Na een lezing van mij stond een keer een man op die vertelde dat zijn vrouw zich had aangemeld als chauffeur voor een tafeltjedekje-service. Ze had gezegd dat ze niet op dinsdag kon, omdat ze dan voor de kleinkinderen zorgt. Toen hadden ze haar geantwoord dat ze alleen iemand nodig hadden op dinsdag. Dank u wel mevrouw, tot ziens. Elders in de zaal sloeg de paniek toe, want die man was wel als wethouder verantwoordelijk voor de subsidie van tafeltjedekje. De claim dat het moeilijk is om aan vrijwilligers te komen, was in één klap weg.'